

SATURNUS

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SATURNUS, LJUBLJANA

LETO XXVII — ŠTEVILKA 8, SEPTEMBER 1986

11 167466

Naše poslovanje in delitev čistega dohodka v luči interventnega zakona

V prvem sestavku ne želim podajati poslovnega poročila za preteklo obdobje v številkah. Želel bi podati nekaj misli ob poslovnem rezultatu, katerega smo dosegli, podati nekaj ocen za pričakovani rezultat konec leta ter kritično oceniti naš položaj v luči nekaterih ukrepov, ki nas spremljajo in nas bodo spremljali najmanj do konca leta.

Poslovni rezultati v podjetju so zelo ugodni, če jih primerjamo s preteklim letom in prav tako s planiranimi podatki. V vsakem poslovnem poročilu navedemo najprej celotni prihodek. Ne bo odveč, če povem, da smo v polletju dosegli skoraj tak rezultat kot lani na koncu leta. To pomeni, da smo že v polletju prebili magično številko 10 milijard din. Rezultati v juliju in avgustu so to še povečali, saj ugotovljamo, da smo dosegli v teh dveh mesecih boljše rezultate, kot smo pričakovali glede na sezono dopustov.

Porabljena sredstva, ki so bila potrebna za doseg omenjenega rezultata, so počasneje naraščala od celotnega prihodka, kar pomeni prihranek na materialu, boljše izrabo materiala in boljše organizacijo poslovanja. Procent ni velik, zato bomo v naslednjih obdobjih storili še kaj, da bo poraba sredstev padala. Seveda pa je treba poudariti, da je bila cenovna politika pravilno naravnana in je sledila tržnim gibanjem vhodnih materialov.

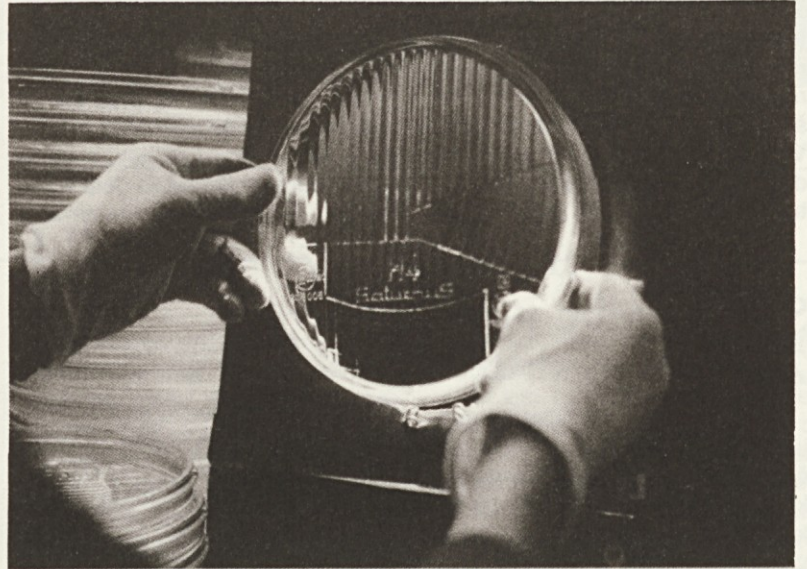
Po odbitku porabljenih sredstev od celotnega prihodka dobimo dohodek, ki je zelo pomemben pri nadaljnji delitvi sredstev. Iz dohodka smo dolžni poravnati davke in prispevke ter del dohodka za druge namene v svobodni menjavi. Po vsem tem nam je ostal čisti dohodek, katerega razporejamo na sredstva za osebne dohodke, sklad skupne porabe, rezervni sklad in poslovni sklad. Pomembna so raz-

merja sredstev iz čistega dohodka. Dohodek je v primerjavi z lanskim letom narasel za 119 %, čisti dohodek za 118 %, osebni dohodki so narasli za 117 %, sklad skupne porabe za 102 %, rezervni sklad za 119 % in poslovni sklad za 127 %, oziroma akumulacija (rezervni + poslovni sklad) za 125 %. Ob analizi teh podatkov lahko zaključimo, da smo polletno poslovanje zaključili dobro, da so rezultati v juliju in avgustu še boljši.

Prej omenjene podatke bi želel osvetliti še z zornega kota planiranja. Vsi rezultati so v okviru planiranih, oziroma za nekaj odstotkov nad njimi, iz česar lahko ugotovimo, da je gospodarski načrt za leto 1986 dobro pripravljen.

Takšen poslovni rezultat zahteva enake uspehe tudi v drugem polletju. Številke, katere bi morali doseči, so zelo velike, saj načrtujemo celotni prihodek v višini 24 milijard dinarjev, oziroma dohodek precej preko 8 milijard. Te številke niso samo obveza za planiranje, marveč za nas vse, ki jih bomo morali ustvariti. Vsakdo lahko pripomore na več načinov: z večjo produktivnostjo, z zmanjšanjem stroškov, to je z varčevanjem ter z raznimi predlogi za izboljšanje delovnega in poslovnega procesa. Če bomo dosegli te rezultate, bo osebni dohodek lahko naraščal po enaki stopnji kot do sedaj.

Delitev čistega dohodka je bila v različnih delovnih organizacijah različna. Nekatere so delile več za osebne dohodke in manj za akumulacijo, druge so ravnale po nekih pravilih, tretje pa so v celoti delile v osebne dohodke in obvezni del skladov, pač zaradi napačnih usmeritev ali zaradi slabega poslovnega uspeha. Za uravnavanje delitvenih razmerij in vsklajevanje delitve so bili v lanskem letu pripravljani samoupravni sporazumi po dejavnostih. Namen teh sporazumov je

bil uravnavati delitvena razmerja vsaj po dejavnostih in kasneje vskladiti z ostalimi dejavnostmi. Prav tako sta izšla zvezni in republiški družbeni dogovor, katerih namen je bil enak, to je uravnavati delitvena razmerja in povečevati akumulacijo kot nujna sredstva za normalen razvoj družbe. Nekatere delovne organizacije niso podpisale sporazumov, druge so podpisale, a kljub temu niso upoštevale načel delitve.

Zaradi takih razmer je bil potreben začasni zakon, ki ureja delitvena razmerja na nekoliko ostrijši način. Že v samem začetku se deli na dva dela: na del zakona, ki uravnava delitvena razmerja podpisnic sporazuma, ter na del zakona, ki uravnava delitvena razmerja ostalih. Zakon je v celoti podprl delitvena razmerja sredstev za osebne dohodke, skupno porabo in akumulacijo, kot sta to predvidevala družbe-

ni dogovor in samoupravni sporazum. Mogoče je bil zakon premalo natančen, ker ni določil deleža akumulacije v dohodku, oziroma v čistem dohodku za vsako dejavnost posebej. Tako bodo tisti, ki so imeli manjšo akumulacijo, izkazovali večje indekse rasti.

Delovna organizacija Saturnus se je ves čas obnašala kot dober gospodar. Skrbela je, da so bili vsi opazovani elementi naravnani tako, kot je to zahtevala vsakoletna resolucija ter družbeni dogovor in samoupravni sporazum. Elementi poslovnega rezultata, ki so pod nadzorom, so: rast sredstev za osebne dohodke v primerjavi z dohodkom, kar je pri nas v zahtevnem sorazmerju; razmerja delitve sredstev na osebne dohodke, sklad skupne porabe in akumulacijo. Ta odnos smo letos ohranili enak kot lani, saj je bilo v polletju 1985 namenjenih 64 % sredstev za osebne dohodke, 10 % za sklad skupne porabe in 26 % za akumulacijo. Konec leta 1985 smo to razmerje popravili v korist akumulacije. Enaka razmerja smo obdržali tudi v letošnjem letu. Glede na razvojno politiko Saturnusa v naslednjem srednjeročnem obdobju bomo skušali obdržati enako rast osebnih dohodkov ter nekoliko povečano rast akumulacije. Razlog je jasen. Poslovne rezultate zadnjih let dosegamo s precej odpisano in zastarelo opremo. V kolikor ne bomo pravočasno predvideli večjih posodobitev na vseh programih proizvodnje, se lahko znajdemo med tistimi, ki ne bodo mogli dosegati načrtanih ciljev.

Boris Šalej

Glavni direktor razrešen dolžnosti

Delavski svet je 29. septembra razrešil glavnega direktorja Jožeta Šlandra, ki je bil junija izvoljen za podpredsednika RK SZDL za področje gospodarstva. Jože Šlander je prevzel dolžnost glavnega direktorja leta 1980. V letih, ki so sledila, so poslovanje Saturnusa, še posebej TOZD Embalaže, spremljale velike težave zaradi spreminjanja deviznega sistema, ki je otežkočal uvoz repromateriala, in padanja povpraševanja po embalažnih proizvodih. V poslovnem govoru je dosedanj direktor izrazil prepričanje, da je Saturnus vendarle dokaj uspešno bro-

dil preko težav in v teh letih celo napredoval. Trditev je podkrepil predvsem s podatki o rasti dohodka (s 120. mesta v SRS v letu 1980 smo se povzpeli na mesto med 60.-tim in 70.-tim v letošnjem letu), o rasti izvoza, katerega vrednost danes obsega približno 25 % celotnega prihodka delovne organizacije, in rasti osebnih dohodkov, ki danes presegajo republiško povprečje, medtem ko so pred leti za povprečjem zaostajali. Med problemi, ki še čakajo na rešitev, je v prvi vrsti omenil organizacijo dela v Saturnusu, ki se še ni otrsela nekate-

rih za današnje razmere zastarelih tradicij. Nedodelana organizacija vleče za seboj druge probleme, kot sta na primer nezadovoljiva poslovna informatika in sistem nagrajevanja po delu, ki kljub storjenim prvim korakom še ni zagotovil resnične stimulativnosti.

Kot problematično je ocenil sodelovanje med organizacijskimi enotami v Saturnusu, vendar je hkrati menil, da je kolektiv pokazal veliko pripravljenost in sposobnost reševati naloge, kadar postanejo zares nujne in neodložljive. Prav zato mu bo Saturnusov kolektiv ostal v spominu kot »kolektiv z dušo«, s katerim bo vedno rad sodeloval.

Predsednik razpisne komisije je informiral člane DS tudi o postopku

za izbor novega glavnega direktorja, kakor je potekal v mesecu septembru. Na razpis sta se prijavila dva kandidata, Stane Stalovski iz Litostroja in Joško Čuk, vodja razvoja DO Saturnus. Ker niso uspeli pridobiti mnenja o prvem, postopka niso mogli zaključiti. Stalovski je medtem odstopil od kandidature, širša razprava o drugem kandidatu pa bo tekla v mesecu oktobru.

Za čas do imenovanja novega glavnega direktorja je kadrovska - koordinacijska komisija predlagala za vršilca dolžnosti glavnega direktorja Dušana Djukanovića, vodjo kadrovske službe. Po daljši razpravi o (ne)ustreznosti postopka ga je delavski svet tudi potrdil z večino glasov.

V.C.

Spremembe in dopolnitve Zakona o združenem delu

Letos bo minilo deset let od sprejetja zakona o združenem delu - našega temeljnega systemskega zakona. V teh letih je bilo dovolj priložnosti tako za dosledno uresničevanje zakona, kot tudi za ugotavljanje kaj in kako bo treba v zakonu spremeniti oziroma dopolniti za doslednejše uresničevanje temeljnih načel našega sistema. Najbolj so se mnenja o spremembah tega zakona izkristalizirala v razpravi o delovanju političnega sistema. Od takrat je postalo zelo jasno, da bo tudi ta zakon kmalu doživel nekatere spremembe. Zaenkrat so razprave o spremembah in dopolnitvah zakona potekale predvsem v komisiji Skupščine SFRJ za spremljanje izvajanja zakona. Trenutno so pripravljene teze za spremembe in dopolnitve zakona, o katerih bo pripravljena javna razprava, spremenjeni in dopolnjeni zakon pa naj bi sprejeli do konca letošnjega leta.

Osnovni cilj sprememb in dopolnitev je uresničitev nalog iz dolgoročnega stabilizacijskega programa in kritične analize delovanja političnega sistema. Ob tem je izhodišče sprememb tudi, da so se osnovne opredelitve v devetih letih potrdile. Težišče sprememb je krepitev ustavnega položaja delavcev, izgradnja celovitega sistema samoupravnega organiziranja in povečanje učinkovitosti samoupravnega odločanja. V tezah so ponekod navedeni tudi variantni predlogi, v prilogi tež pa so tudi vprašanja, ki jih bo treba še preučiti in ustrezno vključiti v zakon.

Na področju družbenoekonomskih odnosov so glavne predlagane spremembe tele: podrobneje določiti vsebino in način urejanja odnosov združevanja dela in sredstev na podlagi skupnega ustvarjanja dohodka, predlagan je nov model razporejanja dohodka, bruto OD naj

vsebuje poleg obveznosti za zadovoljevanje skupnih potreb še izdatke iz skupne porabe v tozdu, namenjene neposredni porabi delavcev, opredeljen je OD iz tekočega dela in določeno je, da ima izplačilo za OD prednost pred drugimi izplačili iz dohodka. Tu je treba omeniti, da teze vsebujejo tudi stališča CK ZKJ o idejnopolitičnih vprašanih uresničevanja ustavnega položaja delavcev pri razpolaganju in upravljanju z dohodkom in sredstvi družbene reprodukcije - s tem, da so ta stališča konkretizirana v treh vsebinsko različnih predlogih. Razlike med njimi so predvsem v vprašanju ali stališča CK zahtevajo vzpostavljane novih odnosov v razporejanju dohodka in čistega dohodka:

- prvi predlog meni, da je temu tako in navaja model urejanja odnosov pri razporejanju dohodka in čistega dohodka,
- drugi predlog meni, da je ZZD treba spremeniti samo v toliko, da se da prednost izplačilu OD iz tekočega dela,
- tretji predlog pa meni, da ni potrebno spreminjati ZZD in je mogoče stališča CK uresničiti s spremembami drugih zakonov.

Nadaljnji predlogi so še: odnosi med proizvodnjo in trgovino naj se urejajo praviloma prostovoljno, delavci tozda, ki dalj časa ne uporabljajo družbenih sredstev, so jih dolžni dati proti nadomestilu v začasno ali trajno uporabo delavcem drugih ozdov, tozda prodaja izdelke in storitve preko DO oziroma sozda, v sporazumu pa je treba določiti pogoje, kdaj lahko tozda prodaja neposredno, tozdi v celoti poslujejo preko žiro računa DO, imajo pa svoje interne račune, ozdi morajo zaposlovati pripravnike, dane so možnosti za skrajševanje delovnega časa.

Na področju samoupravnega organiziranja so glavne novosti tele: V aktih mora biti opredeljena ob-

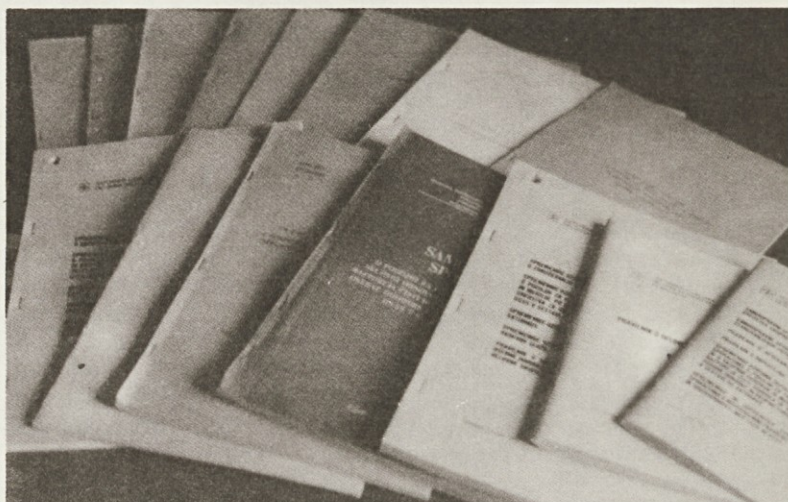
veznost izdelave strokovne podlage (elaborata) za organiziranje tozdov, to mora pripraviti poslovodni organ, omejena je možnost, da družbenopolitične organizacije ustanavljajo in financirajo delovne organizacije, dane so možnosti za utrditev delovne organizacije kot edine obvezne in samostojne oblike samoupravnega organiziranja delavcev in kot tržno poslovnega subjekta - konkretneje so določene skupne funkcije in naloge, ki naj jih tozdi uresničujejo v DO.

Na področju samoupravnega odločanja je cilj sprememb večja učinkovitost in racionalnost odločanja. Tako je zoženo število odloči-

tev, ki se sprejemajo z referendumom, natančneje je opredeljena pristojnost delavskega sveta (na ravni DO gre praviloma za odločanje z večino glasov, soglasje je bolj izjema, pogoji za to pa morajo biti določeni v splošnih aktih), konkretiziran je položaj in pristojnost delegacije, opredeljena je samostojnost kolektivov v postopku imenovanja poslovodnih organov, povečana je pristojnost poslovodnih organov DO in sozda pri uresničevanju skupnih ciljev, odprta je možnost urejanja posameznih vprašanj, ki so skupnega pomena, z enim skupnim samoupravnim splošnim aktom.

(iz informacij RS ZSS)

Polne roke dela s samoupravnimi akti

V tem času je precej delavcev v Saturnusu zasedenih s pripravo sprememb samoupravnih aktov o načinu pridobivanja in razporejanja dohodka. Usklajeni morajo biti s panožnim sporazumom kovinsko predelovalne industrije, interventni zakon ZIS, sprejet v začetku poletja, pa je to obveznost še zaostri. Razmerja delitve dohodka so v Saturnusu sicer v okviru predpisane, vendar je nujno v kratkem oblikovati in na referendumu sprejeti določene spremembe samoupravnega sporazuma o razporejanju dohodka in ustreznih pravilnikov TOZD in DSSS. Potrebni je več sprememb, najboljše naloge pa je izdelava razvida del in nalog z analitsko oceno. Zadnja naloga je uvrščena med nujne že dve leti, vendar se je delo ustavilo že lani zaradi nedodelane organizacije dela. Delovna skupina je polno zasedena s to nalogo, ki mora biti zdaj opravljena v dveh mesecih. V sodelovanju z vodji služb skušajo kljub kratkemu roku delo čim bolj opraviti, težeč k temu, da bi opisi vendarle temeljili na določenih organizacijskih izboljšavah.

Obisk iz centra

V sklopu obiskov, ki so jih člani delovne skupine CK ZKS v septembru posvečali delovnim organizacijam po vsej Sloveniji, so v začetku septembra obiskali Saturnus Viktorija Avrelja, članica CK ZKS, Čedo Mokole z MK ZK ter Ivan Kuhar, Franjo Vinko in Jovan Pjević z občinskega komiteja ZK.

Iz opomnika za razpravo je bilo moč soditi, da so prišli med drugim tudi »evidentirani zgoča odprta vprašanja gospodarskega razvoja in družbeno-ekonomskih odnosov, ki naj bi jih uvrstili v program dela CK ZKS« - iz razprave same pa, da so prišli pogledat, če komunisti v delovni organizaciji pridno sledijo smernicam zadnjih kongresov oziroma poznajo nova gesla, ki so se po kongresih povzpela na vrh lestvice. »Sodeč po tem, kolikokrat je bila omenjena »prenova dela ZK« in »očiščenje vrst ZK«, so to trenutno prvenstvene naloge komunistov.

Potem ko so naši predstavniki naslikali podobo letošnjega poslovanja Satur-

nusa, predsednik OK ZK pa podoba gospodarjenja in družbenopolitičnega dogajanja v občini, je sledila razprava, v kateri so se pojavljala vsebinska vprašanja o delu ZK v delovni organizaciji. V prvi vrsti je obiskovalce zanimalo, zakaj sta bila v zadnjem obdobju v Saturnusu sprejeta v ZK le dva nova člana (12 jih je sicer tudi izstopilo) in zakaj je v ZK le 7 % članov kolektiva, medtem ko se občinsko povprečje giblje okrog 14 %. Vprašanje menda ni bilo mišleno kot protitež zahtevi po »očiščenju vrst ZK«. Veliko je bilo govora tudi o vzrokih za upadanje ugleda ZK in v sklopu te teme so kritične ugotovitve o »preveč govorjenja in premalo uresničevanja besed« delovale prijetno očiščujoče.

Po približno treh urah prijaznega pogovora so se obiskovalci poslovili z željo, da bi Saturnus še naprej dobro in še bolje posloval in da bi bili komunisti v DO še bolj angažirani in trudu za doseganje čimboljših poslovnih rezultatov.

Vita Cajnko

Člani CK, MK in OK ZK med pogovorom v Saturnusu.

Samoprispevek kot izraz nezaupanja v institucije

Gradivo za javno razpravo o 4. samoprispevku v Ljubljani, ki je trenutno v obtoku, je pospremljeno z izčrpnim uvodnim nagovorom Vladimirja Braca Mušiča, podpredsednika skupščine mesta. V njem povzema stališča, izražena v dosedanjih ožjih razpravah in prepričljivo zavrta »nesmotrne«, »problematične«, ipd. pomisleke, ob katerih da se »moramo zamisliti« in ki »nas ne smejo zmešati«. Potem ko blago okrica znaten del občanov, ki kažejo »nezaupanje do institucij našega

družbenopolitičnega in komunalnega sistema ter hudo neobveščeno o rezultatih prvih dveh in tekočega, tretjega samoprispevka,« toliko bolj pohvali druge, ki pravilno razumejo program samoprispevka, izkazujejo visoko zavest in visoko stopnjo solidarnosti pri zadevah vitalnega pomena. Nato razloži ekološko naravnost programa novega samoprispevka in končno dramatično naslika podobo Ljubljane, kakršna bo v bližnji prihodnosti, če samoprispevek ne bo sprejet.

Glede na vse povedano moramo, preden si sploh drznemo kritično razmišljati o samoprispevku, jasno in glasno povedati: **nismo sovražniki družbe, nismo za umiranje gozdov in nismo morilci otrok!** Po potrebi lahko tudi pristavimo, da nismo samozvani alternativci nobene barve.

Ker vse to nismo, hočemo imeti zdravo okolje in hočemo, da se uresničijo vse naloge, našete v programu samoprispevka, in še kakšna za povrh. Ker smo poleg tega tudi kolikor toliko samoupravno-socialistično podkovani in vajeni operirati s pojmom družbene lastnine, se zavedamo, da bo denar zanje na takšen ali drugačen način pač šel iz naših žepov. Toda - ali kampanja, v kateri se določene naloge proglašajo kot nujne in neodložljive, hkrati pa se ljudstvo postavi pred dejstvo, da bodo brez samoprispevka te iste naloge kratko malo odložene do leta 2000, ne izzveni nekoliko cinično? Še bolj cinično izzveni ugotovitev, da nekateri občani kažejo (moteče) nezaupanje do institucij našega družbenopolitičnega in komunalnega sistema. Največje nezaupanje

Ukinitve sobotnega dela

Vprašanje prostih sobot že dalj časa vznemirja naše delavce; v zadnjem času se je začelo prepletati tudi z razmišljanjem o 40-urnem delovnem tednu. Letos je bil namreč sprejet zakon, ki omogoča poskusno skrajšanje delovnega tedna do 30 delovnim organizacijam v Sloveniji - seveda pod pogojem, da v krajšem času dosežejo enake delovne rezultate. Vsekakor je zdaj čas, ko se že pripravljajo predlogi delovnega koledarja za naslednje leto. Kako glede sobot kaže v Saturnusu, lahko razberete iz odgovora vodje službe za organizacijo, planiranje in gospodarsko informatiko Borisa Šaleja na vprašanje, postavljeno na zboru delavcev TOZD Embalaža.

Naša služba je že za pripravo koledarja za leto 1986 predlagala ukinitve dela ob sobotah, ker je na osnovi analize ugotovila:

- storilnost je manjša kot ob normalnih delovnih dnevih
- povečano število dopustov ob sobotah je motilo delovni proces zaradi premalo delavcev na dan sobot
- predčasni zaključki dela ter opravi-

do teh institucij namreč izkazujejo sami predlagatelji samoprispevka, saj bi v nasprotnem primeru verjetno predlagali zbiranje dodatnih sredstev po redni poti, v obliki prispevkov iz dohodka za pristojne samoupravne interesne skupnosti.

Dokler pa izkazujejo nezaupanje v institucije celo naši politični vrhovi, lahko kvečjemu iz neomajnega zupanja v njihovo presojo pritegnemo njihovemu prepričanju, da je bolje zbrati denar tako, da bo te institucije obšel - torej s samoprispevkom.

Vita Cajnko

čeni izhodi so prav tako zmanjševali storilnost.

Za leto 1986 smo predlagali prehod na delo brez sobot s tem, da bi delovni dan podaljšali za 24 minut, povečali produktivnost za najmanj 6 %, zmanjšali stroške na enoto učinka in s tem prispevali k boljšemu rezultatu.

Varianta ni bila sprejeta na strokovnem kolegiju, ker nekateri proizvodni procesi niso bili pripravljene za neprekinjeno delo ter ni bilo pravega razumevanja za prekrivanje delovnega časa med 13,30 in 14,30 uro.

V letošnjem letu je Skupščina socialistične republike Slovenije izdala v Uradnem listu št. 30 program za ugotavljanje pogojev in meril za skrajšanje delovnega časa in podaljšanje obratovanega časa. Ta program je naša služba takoj proučila in posredovala kolegiju predlog novega koledarja, to je brez delovnih sobot in brez prekrivanja. S takim koledarjem bi zagotovo dosegli osnovne cilje tega programa:

- zagotavljanje višje družbeno-ekonomske razvitosti na osnovi boljšega izkoriščanja delovnega časa in delovnih sredstev
- izboljšanje delovnih razmer delavcev in kakovosti življenja vsega pebivalstva, zlasti na področju kakovosti zaposlovanja in zaposlenosti, na področju humanizacije dela in zdravja zaposlenih.

Za prehod na predlagani koledar smo izpolnjevali potrebne kazalce uspešnosti in si s tem pridobili možnost za preizkusno delo v novih pogojih. Delovna organizacija bi morala zagotoviti povečanje storilnosti od 6 do 10 %, da bi s tem povečanjem dosegla enak ali višji dohodek ter obdržala enak nivo osebnih dohodkov.

Strokovni kolegij je bil mnenja, da je to za Saturnus preuranjeno, ter je podprl predlog iz leta 1986 o odpravi dela v sobotah s prekrivanjem delovnega časa.

Razprava o osnutku programa samoprispevka IV na področju ljubljanskih občin je v naših OOZS potekla večinoma brez pripomb. IO konference OOZS se je do samoprispevka pozitivno opredelil, ker gre za naloge, ki jih je v Ljubljani nujno opraviti. Edino pripombo je na občinski svet ZS naslovil IO skupnih služb (ki sicer tudi podpira program samoprispevka): »Zavedamo se, da Ljubljana nujno potrebuje čistejšo okolje, novo železniško postajo in sanacijo grajskega pobočja, menimo pa, da se morajo dejavnosti, ki jih že po svoji zasnovi pokrivajo določene samoupravne interesne skupnosti, financirati iz rednih sredstev. Že s tem, da se za naloge izrednega obsega ne predlaga zbiranje dodatnih sredstev po redni poti, temveč s samoprispevkom, je izražen dvom v racionalnost delovanja SIS in porabo njihovih sredstev.

Zato predlagamo, da se v bodoče pregleda delovanje SIS in z ustreznimi ukrepi zagotovi racionalnejšo porabo namenske zbranih družbenih sredstev.«

Novi materiali - nov način dela

Tudi sredstva širšega javnega obveščanja so v zadnjem času posvetila precej pozornosti začetku proizvodnje žarometov za Peugeot 205 s plastično parabolo. Plastika je namreč na področju avtomobilske svetlobne opreme na pohodu in zgolj z obvladovanjem proizvodnje kovinskih žarometov že v bližnji prihodnosti ne bo več mogoče uspešno nastopati na tujih tržiščih. Za Saturnus je »francoski posel« pomemben še z enega vidika - odpira perspektivo za novo strukturo izvoza, ki ne bo temeljila na nevarni odvisnosti od le enega velikega kupca.

V začetku količine sicer še ne bodo prav velike. Trenutno pripravljajo v Avtoopremi pošiljko 1000 parov za vgradnjo in v tej seriji bodo skušali odpraviti še manjšo napako v razprševanju svetlobe, na katero so Francozi opozorili po prejemu prve, poskusne pošiljke. Za naprej se obetajo naročila za 60 tisoč žarometov letno.

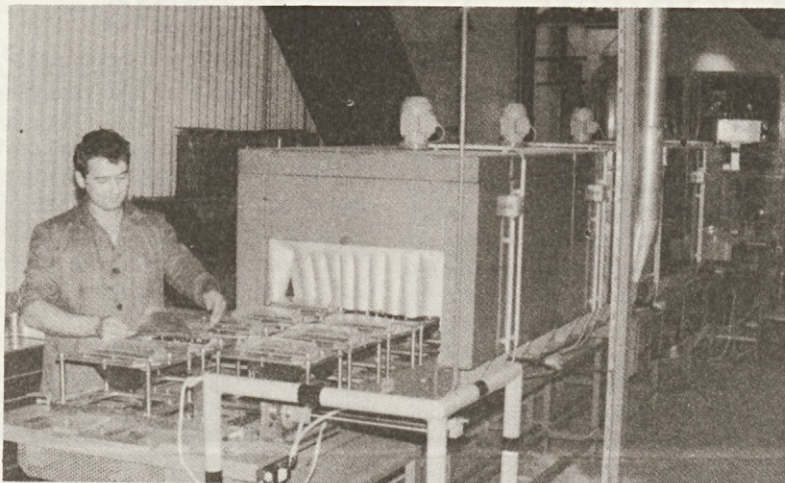
To je sicer skoraj polovica Peugeotovih potreb po tem tipu žarometu, a še vedno le petnajstina količin, ki jih pri nas naroča Volkswagen. Vgradnja navadnih žarometov se je namreč v zadnjem letu zelo zmanjšala na račun halogen-

Za proizvodnjo plastičnih žarometov so se morali v Avtoopremi dodatno opremiti. Potreben je bil nov stroj za brizganje plastike za izdelavo parabol in nova naprava za naparevanje, ki teče po drugačnem postopku. Pozornosti pa je predvsem vredna doma izdelana linija za avtomatsko lepljenje stekla na paraboloid, zasnovana po zgledu sodobnih avtomatskih fleksibilnih sistemov v svetu. Izdelki so na paletnih nosilcih, avtomatski manipulatorji ob progi pa izvršijo dela. Z zamenjavo zgornje šablone na paletnih nosilcih bo mogoče linijo uporabljati tudi za lepljenje drugih žarometov, pri katerih se uporabljajo ista lepila.

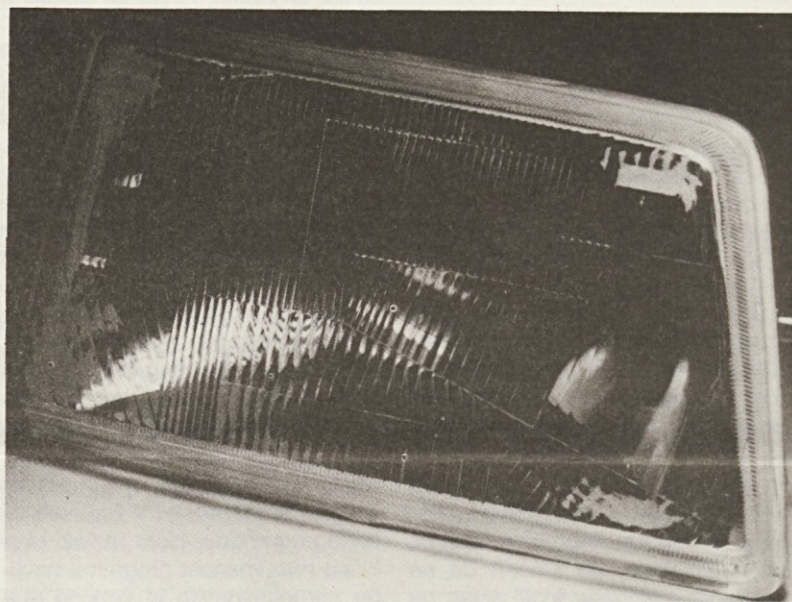
Ker je lepljenje avtomatizirano, delavke na liniji ne prekladajo žarometov, kar omogoča večjo kvaliteto. Ob postrojenju sta potrebni le dve delavki, po klasičnem postopku pa isto količino dela opravi 6 delavk.

Za velikoserijsko proizvodnjo žarometov, kot je Golf, linija žal ni primerna, še posebej zato, ker gre za drugačen postopek lepljenja. Vendar v Avtoopremi pravijo, da nameravajo za Volkswagnov žaromet in ostale velikoserijske žaromete v prihodnosti izdelati in vpeljati še modernejše fleksibilne montažne sisteme - omenjena linija za lepljenje je le prvi korak k sodobnejši tehnologiji.

Prvi žarometi za Peugeot 205, izdelani v Saturnusu, so že vgrajeni v automobile.

Novi, doma izdelani liniji za lepljenje stekel morata streči le dva delavca. Osvojitvi proizvodnje prvega žarometu s plastično parabolo pa bo moral slediti še en uspeh: zagotovitev zdravju neškodljivega dela. Lepilo za lepljenje Peugeotovega žarometu namreč močno škoduje dihalnim organom.

Koristni predlogi v Embalaži

V nekem smislu se je del letošnje »sezone« inovacij v Saturnusu že zaključil. Dosedanjim inovacijskim komisijam je namreč sredi leta potekel mandat, novi pravilnik o množični inventivni dejavnosti, (ki določa oblikovanje ene same komisije na ravni delovne organizacije), pa še čaka na sprejetje na referendumu. Komisije zaenkrat ni; tragedija sicer še ni velikih razsežnosti glede na piclo število inovacijskih predlogov. Vendar na primer v Avtoopremi dva čakata na obravnavo in ob pomanjkanju drugih spodbud tudi to ni ravno motivacija za več inovatorskega razmišljanja.

V prvi polovici leta pa je bilo - v TOZD Embalaža - le obravnavanih in sprejetih nekaj koristnih predlogov. Njihova narava je v glavnem odraz pogojev dela v tej TOZD: mnogi stroji so stari, njihovi deli obrabljeni, ali pa imajo že »prijone« pomanjkljivosti.

Petje Zvonetu, predelavcu linije samostojnih pokrovov, sta bili februarja priznana dva koristna predloga. V obeh primerih gre za odpravo manjših pomanjkljivosti na novi liniji, ki so povzročale zastoje in prevelik izmet. Pokrovi na tekočem traku so spodrsavali zaradi nagnjenosti traku in gnetenja. Zvone Petje

je izdelal poseben razdelilec pokrovov iz pohoštvene cevi in s tem dosegel, da se pokrovi pred vstopom v robilec enakomerno razporejajo v dve vrsti. Poleg tega je s posebno konstrukcijo zagotovil rahel pritisk, ki omogoča pravilno potovanje pokrovov v robilec.

V robilcu pa so se pokrovi pogosto zatikali in mečkali. S povečanjem premera jermenice na elektromotorju, ki poganja robilne glave, je dosegel večje hitrosti glav in obratovanje robilca brez zastojev.

Martin Kreč in Ludvik Sever (vodja vzdrževanja in vzdrževalec v tiskarni) sta vgradila na 3. liniji me-

hanizem za bočno poravnavanje plošč. Plošče lakirane pločevine namreč iz peči niso prihajale v ravni vrsti, zato jih je delavec popravil z roko in zgodilo se je, da ga je stroj zgrabil. Zaradi ustroja linije sta morala omenjena delavca narediti mehanizem za ravnanje s samostojnim pogonom. Z njim sta omogočila večjo varnost pri delu.

Peter Pene in Janez Godec, predelavca avtomatskih linij v Zalogu sta zaradi večkratnega pregrevanja elektromotorja in izrabljanja osi elektromotorja pri rednem letnem remontu zamenjala uvožene prestavne jermenice s stalnimi, ki so trajnejše. S tem odpade tudi uvoz prestavnih jermenic.

Silvo Mlakar in Andrej Bučar, (vodja in predelavec linije oddelka samostojnih pokrovov) sta se spopadla s težavo pri proizvodnji malih Pano pokrovov. Pred vstopom v robilec so se namreč pogosto preobrnil in zato zmečkali. Problem sta rešila z izdelavo omejilca - dve čeljusti, ki se regulirata z vijakno vzmetjo in vijakom, zadržita pokrov v pravilni legi, preden pride v robilec.

Kot koristen predlog je bila ocenjena tudi njuna predelava pogona

valja za spajkanje obodov. Pogon je bil pred tem pod kadjo s stalnim kositrom. Vsako popravilo je bilo zato zamudno, ker se je morala kad najprej ohladiti. Novi pogon je na zunanji strani, lažje je dostopen in zato so zastoji ob okvarah krajši.

Marjan Gradišek, vodja vzdrževanja v Zalogu, je olajšal delo na stiskalnici WMW. To je stara stiskalnica, ki se je sprožala z nogo, potreben pa je bil močan pritisk (nad 10 kg). Z uporabo pnevmatskih in električnih elementov je Gradišek omogočil sprožitev z neznatno silo. Omogočil je tudi uporabo dvoročne sprožitve, ki je znatno varnejša.

Janko Miklavčič in Marjan Kralj, orodjarja v remontni delavnici obrata Zaloga, sta spremenila profil dna koničnega lončka. Pred izboljšavo se je oblika dna deformirala, ko se je orodje segrelo, česar tudi s hlajenjem ni bilo mogoče preprečiti.

Vsi sprejeti predlogi so bili tudi nagrajeni. Prihranka tudi v teh primerih ni bilo mogoče izračunati, komisija pa je predlagateljem prisodila nagrade od 20.000 do 30.000 dinarjev.

Japonski recept za jugo-čudež

AVTOR TOYOTINE PROIZVODNE FILOZOFIJE V JUGOSLAVIJI

Nedopustno je zamujati in upravljati za nepotrebno, zato je treba zavreči vse nepotrebno, kot delamo z bananinimi olupki.

Tako bi z nekaj besedami opisali filozofijo razvoja poslovanja znanega japonskega strokovnjaka Shigea Shinga, ki ga imajo mnogi za avtorja japonskega čudeža. Te dni je japonski gospodarstvenik na obisku v naši državi.

Kakšni so vaši vtisi po nekajdnevem bivanju pri nas in ali je vaša metoda uporabna tudi v Jugoslaviji?

»Uporaba moje metode je odvisna od vas. Žoga je zdaj na vaši strani. Če ste razumeli, kaj sem vam hotel pokazati, se morate odločiti, ali želite to resno razumeti in uporabiti. V Crveni zastavi v Kragujevcu se mi je posrečilo, da sem z zamenjavo orodij na traku skrajšal delovni proces z 20 minut na 7 minut in pol. To se mi je posrečilo, medtem ko sem stal ob tekočem traku. Že v naslednjem poskusu je proizvodni proces trajal samo 3 minute in pol. Dobil sem vtis, da ste pripravljeni sprejeti spremembe, potrebujete samo spodbudo, ki vam veliko pomeni. Na Japonskem se nam je posrečilo izboljšati marsikaj. V Toyoti sem nek delovni proces skrajšal s 4 ur na 3 minute, zato ni treba imeti veliko denarja, ampak se je treba precej potruditi. Zavreči je treba vse, kar obremenjuje proizvodnjo, predvsem pa nepotrebne zaloge. Pri vas sem slišal tudi žalostno zgodbo, da nekateri z zalogami celo služijo, saj zaradi inflacije postajajo donosne. Kopičijo se in to ni dobro, ker povzročata samozadovoljstvo. Ne usmerja k stalnemu in boljšemu delu, ki je edino lahko koristno. Samo stalni proizvodni razvoj vodi do večjih koristi.

Ne vem, zakaj me povsod vprašajo, ali se da moja metoda tudi uporabiti. To so me vprašali v ZDA, na Švedskem, v ZRN in zdaj tudi pri vas. Kot da imate vsi navodila Združenih narodov, »se je pošalil Shigeo Shingo. »Moj najkrajši odgovor je: kdor hoče uporabiti mojo metodo in pričakuje, da bo dala rezultate, mora popiti moje zdravilo. Če ga ne popije, metoda ne deluje. Zdaj si morate odgovoriti le na vprašanje, ali boste popili zdravilo.«

Na konferenci za tuje in domače novinarje, ki je bila sinoči v mednarodnem tiskovnem središču v Beogradu, je Shigeo Shingo dejal, da je Crveni zastavi priporočil, naj zvišajo produktivnost za trikrat, nato delavcem za dvakrat povečajo plače in imeli bodo organizacijo, ki bo delala z dobičkom.

»Treba se bo znebiti zalog in praznih tekov. V proizvodnih dvoranah je preveč karoserij in nedokončanih avtomobilov. Tega nihče ne kupuje. Treba je imeti končni izdelek. Tiste, ki zadržujejo zaloge, pa je treba kaznovati. Tako smo delali v Toyoti in kapital se jim 100-odstotno obrestuje. Od bank ne najemajo nikakršnih kreditov in sploh nimajo skladišč. Vsak material je po 15 minutah že na proizvodnem traku, za tak način dela pa niso potrebna ogromna dodatna sredstva, temveč odpravljanje vsega, kar ovira in draži proizvodnjo. Meni, na primer, kava ni všeč in je ne pijem, vendar mi jo pri vas stalno ponujajo. Kave ne potrebujem, ker škoduje mojemu zdravju in zato je ne uživam. Mislim, da komentar ni potreben. Torej namesto ogromnih sredstev za razvoj poslovanja in spremembo na bolje je treba imeti samo več pameti. Naraven je človekov občutek, da želi vedno bolje delati. To mu je treba omogočiti, ker to posameznika osrečuje.«

Shigeo Shingo je ob koncu povedal, da s svojimi 77 leti ne bi potoval po svetu, če ne bi želel prenašati svojih izkušenj. To je njegov življenjski cilj. Shingo ni pozabil povedati, da je opazil, kako se razlikujemo od drugih vzhodnih držav in da je to velika Titova zasluga. Shingo pravi, da imamo možnosti za proizvodni napredek, vendar povejmo še enkrat, kar je japonski strokovnjak povedal večkrat. Vse je odvisno od nas samih - ali bomo uporabili nekaj od tistega, kar smo izvedeli od Shinga. Zato je tudi razumljivo, da je potem, ko so mu povedali, da je v redakcijo prišla Tanjugova vest o uporabi njegove metode v Crveni zastavi, vprašal: »Ali so v novici povedali, da to ne sme trajati samo dan ali dva, temveč dlje?«

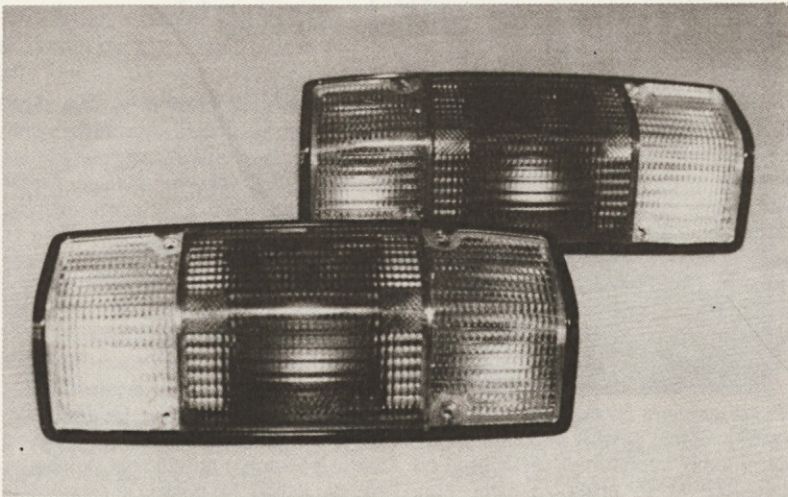
TATJANA MANDIĆ
(iz »Dnevnika«)

Neprevidnost povzročila nesrečo

3. septembra je prišlo do težje poškodbe pri delu v oddelku strojogradnje - strojna obdelava.

Delavec Korelc Slavko je obdeloval vilice za vlagalec pločevine na horizontalno-vertikalnem obdelovalnem rezkalnem stroju. Delo je izvajal tako, da je obdelovanec pritrdil na obdelovalno mizo s pomočjo podlog in pritrdilnih vijakov. Ker je bil obdelovanec sorazmerno dolg, se je med obdelavo tresel. Da bi tresenje preprečil, je delavec z levo roko nameraval nekoliko priviti vijak pod obdelovancem. Ker je poseg izvajal med obratovanjem stroja, mu je v trenutku nepozornosti potegnilo prstanec leve roke med vrteči rezkar in obdelovanec, tako da mu je odrezalo prstanec leve roke do višine drugega členka.

Novo za volkswagnov program

Naloga, ki ima trenutno prednost pred vsemi ostalimi v naši orodjarni, je izdelava zadnjih združenih svetilk za Volkswagnovo dostavno vozilo Caddy. Te svetilke so doslej za Volkswagen delali v Ameriki, vendar se pogodba izteka. Saturnus naj bi jih proizvajal toliko, da bi pokrival potrebe TAS-a, torej 12.000 parov letno. To je sicer tudi za Saturnus razmeroma zelo malo, vendar se naloga menda ocenjuje kot dokaj pomembna.

Orodja morajo biti nared do konca leta, poleg kratkega roka pa je posebnost tega naročila tudi ta, da niso dobili nobene dokumentacije. Osnova za izdelavo orodja so le obstoječi izdelki, kar zahtevnost dela povečuje.

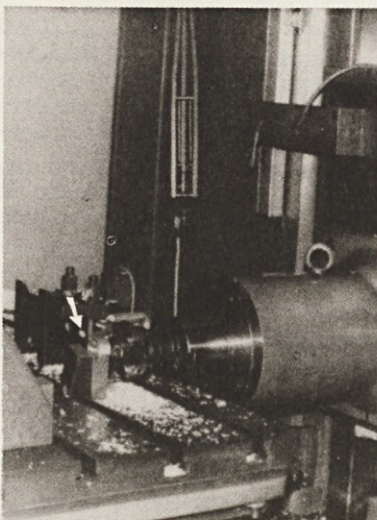
Kompresorjem bijejo zadnje ure

Zastareli energetski sistem na lokaciji stare tovarne že dolgo kaže zobe, predvsem s svojo požrešnostjo. Pred nedavnim pa se je skujal tudi eden od kompresorjev, ki so vsi že presegli življenjsko dobo, ki jim jo je namenil proizvajalec. V Embalaži

so izpad začutili kar boleče, saj so morali zaradi njega za 14 dni preorganizirati del proizvodnje na popoldansko in nočno izmeno. Celotno prerazporeditev pa dva kompresorja, od katerih ima eden že 20 let, ne bi mogla oskrbeti celotne proizvodnje s stisnjenim zrakom, če ne bi prav takrat zaradi popravila stal del proizvodnje pokrovov.

Omenjeni dvajsetletnik je pravzaprav nesojena rezerva, ki mora stalno obratovati zaradi prevelikih potreb, od sebe pa daje le še dobro polovico nekdanje moči. Rezerve torej ni, popravila pa bo morda vsak čas potreben tudi drugi kompresor. Pred letom in pol je bil nakup novega kompresorja odložen zaradi pomanjkanja denarja, letos pa brez njega ne bo več šlo, čeprav stane zdaj že precej preko dveh starih milijard in pol.

V Mostah je, kot je bilo že večkrat omenjeno, posebej kritično ogrevanje, ki je zastarelo, premalo učinkovito in potratno. Tudi poraba plina je ogromna (v Mostah 600 000 m³ letno), to pa bi bilo mogoče bistveno zmanjšati le z modernizacijo tiskarne. Prihranki in izboljšave bi bile možne menda tudi pri drugih virih energije; energetska služba je pred nekaj meseci naredila širšo analizo, ki še čaka na obravnavo. Gre namreč za nemajhne investicije, zato mora prej pasti odločitev o našem prostorskem razvoju.

Slika prikazuje delovno mesto, na katerem se je zgodila nesreča. Puščica pa označuje nevarno področje, v katero je delavec posegel z roko. Pri neupoštevanju varnostnih ukrepov se nesreča lahko zgodi še tako izkušenemu delavcu.

Avugust Snog

V.C.

To je bila solidarnost!

»Zgodovinska dejstva so kakor školjke, iz katerih je čas pobral bisere. Kljub najobilnejšemu gradivu nismo zmožni rekonstruiranja njihovega živlega stržena, ampak le suhe in mrtve luščine, ter zunaj spoznanja puščamo vse, kar se je resnično dogajalo, pod temi enigmatičnimi šiframi preteklosti...« To misel je o zgodovinarjih in njihovih prizadevanjih zapisal srbski pisatelj Borislav Pekić.

Ljudem, ki so določeno obdobje zgodovine dejavno živeli, ni lahko gledati, kako nekdanja dejanja in občutja izginejo v temo, vedno manj razumljena od generacij, ki so prišle za njimi. Fani Žagar-Tomičević in Sonja Gomzi sta med tistimi, ki jih skušajo vendarle ujeti, priprečiti, da bi utonila v pozabo. Tako je nastala monografija »Saturnus - rdeča trdnjava«, zapis predvojnega delavskega gibanja v Saturnusu, ki zdaj čaka na dokončno obdelavo in tiskanje.

Srečanje z njimi je prijetno kot redkatero. Človeka enostavno osvojita s svojim iskrenim prepričanjem, da sta v življenju ravnali prav, koristno in z dobrim namenom. Sta ženski, ki živita tisto, v kar verjameta. Tudi v nekaterih besedah, stavkih, ki jih mnogi - bodimo iskreni - dojamemo kot vse bolj izpraznjena gesla (preveč ljudi jih je že izgovorilo in jih še izgovarja brez misli in brez namena, da bi se po njih zares ravnali), začutiš vsebino, ko jih slišiš iz njihovih ust - vsebino, ki jim jo daje resnično prepričanje in poštenje brez vsakega koristoljublja. In pomislim: več let truda sta vložili v knjigo, s katero bodo resda iztrgana pozabi mnoga imena in dejanja, toda resnična preteklost, resnično življenje in občutje, nimajo prostora na papirju. Ostajajo v ljudeh, ki so jih živeli - odsev tistih »biserov« najdeš v Faninih in Sonjinih očeh in v glasu.

Zato tokrat bolj kot običajno vem, da človeka ne moreš predstaviti s črkami na papirju. Torej začnimo s suhimi dejstvi. Fani Žagar - Tomičević je prišla v Saturnus leta 1927, ko je bila stara 14 let. V

delavsko gibanje v tovarni, ki ga je takrat vodil Franc Leskošek, se je sprva vključila bolj čustveno kot razumsko (»Vedela sem le, da je veliko siromaštva, zavest je prišla kasneje«), in je v njem aktivno delovala do leta 1938, ko je odšla iz tovarne. Sonja Gomzi ni bila nikdar zaposlena v Saturnusu, bila pa je mladinska aktivistka - skojevka in med vojno ena od organizatorjev gibanja med mladinci v Mostah. S Fani Žagar - Tomičević se je spoznala pred 6 leti ob ustanovitvi Medvojnega aktiva OF (Fani Žagar je predsednica tega aktiva) in ji je od takrat pomagala pri zbiranju gradiva in pisanju knjige. Po poklicu je ekonomistka in je pred upokojitvijo poučevala v Šolskem centru za blagovni promet poleg strokovnih predmetov tudi samoupravljanje s temelji marksizma in zgodovine delavskega gibanja.

Zbrali sta (nekaj časa jima je pomagala tudi mlada zgodovinarica Tatjana Klepec) ogromno gradiva, obiskali številne ljudi, nekdanje delavce Saturnusa. Prebrskali sta kupe starih časopisov in zgodovinskih knjig, da bi gibanje v Saturnusu čimbolje prikazali v kontekstu takratnih razmer in širšega delavskega gibanja. Monografija je terjala 6 let dela. In še pravita, da jima je bilo delo v užitek.

»Prav iz takih monografij delavskega gibanja se lahko ljudje mnogo naučijo«, pravi Sonja Gomzi. »Vidijo lahko, kako se je proletariat boril za svoje cilje in kako so se ženske vključevale v gibanje - to so bile nekvificirane delavke, ki jih je bilo nekoč lahko izkoriščati. Vidijo, kaj lahko kolektiv doseže, če je enoten, solidaren, če ima načrt in partijo, ki ga vodi. Nekoč so delavci sami skrajšali delovni čas za manjšo plačo, da niso odpustili nekaterih delavk. Danes ljudje hlastajo še za dodatnimi honorarji, pa čeprav je v tistem okolju veliko brezposelnosti. Kje je tu solidarnost?«

Spominjali sta se seveda tistih let, o katerih pišeta v knjigi, posebno Fani Žagar, ki je delavsko gibanje v Saturnusu doživela: mirnega vztrajanja delavcev

Avtorici monografije »Saturnus - rdeča trdnjava«: Fani Žagar - Tomičević in Sonja Gomzi.

pri svojih zahtevah, dokler niso dosegli cilja; doslednosti sindikata v zahtevah tako do delodajalcev kot do svojih članov, ki so se morali strogo podrežati disciplini; poskusov, da bi se delavsko gibanje razbilo ali razvodenelo.

Več kot o preteklosti pa smo se pravzaprav pogovarjale o sedanjosti. Bil je eden tistih neposnemljivih pogovorov, ki »rešujejo svet« z vnaprejšnjim zavedanjem vseh sodelujočih, da ne bo rešil ničesar. Vendar sta izredno prijetni sogovornici, ki dvoma, pomisleka, ali celo majhnih provokacij ne jemljeta kot bogokletstvo, ki ga je treba v kali strogo zatreti. Kajti tudi sami sta kritični, kljub idealizmu v smislu »partiji bova ostali zvesti do konca«. Tisti partiji, ki ju je osvojila zato, kot je rekla Sonja Gomzi, ker »je razvoj dogodkov vedno potrjeval ideje partije in smo se lahko usmerjali po njej«.

Kako jima je uspelo ohraniti idealizem še kasneje, ko razvoj dogodkov, idej, napovedi in obljub partije ne potrjuje več tako dosledno? In ko so jo zaradi razkoraka med lepo idejo in resničnim ravnanjem resničnih ljudi zapustili tudi nekateri prepričani komunisti z zavidanja vrednim stažem?

Tako nekako pravi Sonja Gomzi: da je na stvari treba gledati realno, da idealne družbe ni, da pa so bile v stari Jugoslaviji na oblasti že vse stranke, pa je bilo pod vsemi več siromaštva, več krivic in manj svobode kot zdaj. Kar pa se tiče

zapuščanja ZK: tudi sama je pred leti izstopila zaradi nepoštenosti, ki so se dogajale na njihovi šoli. A v ZK so žal danes takšni in drugačni ljudje. Zvestoba partiji pa pomeni zanjo zvestobo ideji, v katero verjame.

In že smo pri tolikokrat premlevalih vprašanih o partiji nekoč in danes, o sindikatu nekoč in danes. O ugledu, ki si ga je partija nekoč kovala tudi s tem, da ni dopuščala nobenih nepoštenosti, da je ostro kaznovala nepravilnosti. (»Če bi gospodarski kriminal obravnavali kot politični kriminal, bi veliko naredili. Saj če kdo v teh časih ne izpolnjuje svojih obveznosti, je saboter. Ker pa se takih ljudi ne kaznuje, to mladino odvrča od partije.«) O sindikatu nekoč, v katerem je ljudi združevala skrb za bodočnost, za delo in kruh, brez katerega so lahko vsak čas ostali. O sindikatu danes, ki nima več kapitalista proti sebi, pač pa bi se moral (zares, ne samo načelno) boriti za napredek tehnologije, za izobraževanje in za vse drugo, kar bi omogočilo večjo storilnost. In o solidarnosti, ki se je danes izrodila v solidarnost tudi z nediscipliniranimi in nedelavnimi delavci.

Čas je neopazno tekel, jasno je bilo, da svet tisti dan res še ne bo rešen. Ostal pa je vsaj za tisti dan razveseljivo občutek, da bi bil lahko rešen, če bi ljudje govorili tisto kar mislijo, in delali tisto, kar govorijo.

Pripravila Vita Cajnko

Namesto abonmajev - konto vstopnice

Mestno gledališče Ljubljansko

Gledališka sezona se je začela. Letošnjo sezono bomo imeli manj abonmentskih sedežev, kajti tudi vstopnice so se močno podražile. V Mestnem gledališču ljubljanskem bomo imeli namesto dveh samo en abonma in sicer sobotni abonma KOL C. Cena vstopnice za enkratni obisk je 700 din (s popustom). Za vse delavce v Saturnusu imamo 32 abonmentskih vstopnic, vsaka velja za 6 predstav. Ker je to zelo malo, je OOZS namenila 200.000 din za nakup vstopnic v MGL po konto sistemu. S tem denarjem bomo lahko kupili 285 vstopnic za vse predstave, ki bodo v Mestnem gledališču uprizorjene za izven in konto.

Opera in Drama

Za operne in dramske predstave je bilo aprila letos namenjenih 160.000 din za nakup vstopnic po konto sistemu. Kupili smo 151 vstopnic za operne predstave v vrednosti 88.785 din in 125 vstopnic za dramske predstave v vrednosti 48.270 din.

Ker je ostalo še nekaj denarja, smo v septembru kupili še 30 kart za Nabucco in 8 kart za Rigoletto. Za predstavo Moč usode, ki bo 8. oktobra, pa smo rezervirali 14 vstopnic.

Kljub nakupovanju kart po konto sistemu so možnosti za brezplačen ogled predstav precej manjše kot

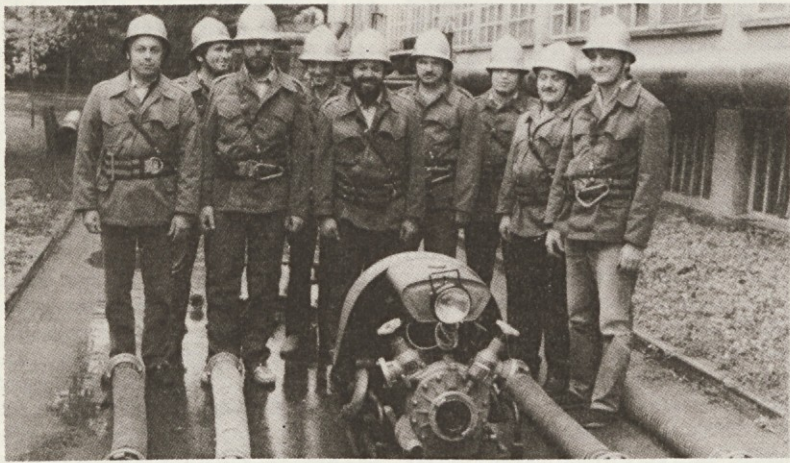
pred leti. To lahko razberemo iz tabele, v kateri primerjamo število abonmentskih kart pred 9 leti z lanskim in letošnjim številom. Kot zanimivost naj povemo še to: prav konec tistega leta je delovka, zadolžena

za nakup in razdeljevanje vstopnic, zaradi rastočega povpraševanja in naraščanja števila delavcev predlagala celo znatno povečanje sredstev za nakup abonmentskih kart.

Lokacija	Gledališče	1977/78	1985/86	1986/87
Avtooprema	MGL	22	8	4
	Drama	10	-	-
	Opera	4	-	-
Zalog	MGL	12	8	4
	Drama	6	-	-
	Opera	4	-	-
Komerčiala	MGL	6	4	2
	Drama	6	-	-
	Opera	4	-	-
Moste	MGL	40	38	20
	Drama	16	-	-
	Opera	12	-	-
Polje	MGL	-	2	2
Skupaj		142	60	32

Uspešen nastop naših gasilcev

Malokrat, pa vendar za nekatere prevečkrat napišemo nekaj besed o gasilcih. Letos 20. septembra je bilo kot vsako leto občinsko gasilsko tekmovanje v Javnih skladiščih. Tekmovali smo v dveh disciplinah. Trodelni napad, mokra vaja, vsebuje črpanje vode iz bazena in brizganje na cilj, oddaljen 50 metrov. Druga vaja je bila raznoternost; štart je hitro oblačenje, in nato mora vsak gasilec iz desetine opraviti po eno od gasilskih vaj, ki so določene z žrebom, in doseči cilj, oddaljen 20 metrov. Občinskega tekmovanja se je skupaj udeležilo 37 desetini, od tega 4 iz Saturnus. Ženska desetina iz Avtoopreme je zasedla 2. mesto in dobila pokal, moška desetina iz Avtoopreme 5. mesto, iz Zaloga 4. mesto in iz Most 2. mesto in pokal. Desetina Saturnusa Moste se je po času uvrstila na mestno gasilsko tek-

movanje, ki je bilo že 27. 9. 1986 v Litostruju. Iz vsake ljubljanske občine je sodelovalo 5 desetini. V močni konkurenci je desetina Saturnusa spet dosegla lep uspeh - 8. mesto. Zato po tej poti v imenu Upravnega odbora IGD Saturnus čestitamo vsem nastopajočim. Obenem pa se zahvaljujemo vsem, ki so kakorkoli z razumevanjem pomagali, da so gasilske vaje potekale nemoteno.

Rešetar Franc

Predstavljamo desetino, ki se je po času uvrstila na mestno tekmovanje: deseter Franc Rešetar, strojnik Franc Cvek, sel Ranko Čolič, napadalec 1 Pero Koritnik, napadalec 2 Lojze Trontelj, vodar 1 Pavel Černe, vodar 2 Božo Vidic, cevar 1 Tone Janderlič, cevar 2 Miro Križe in rezerva Bogo Isailovič.

LETOŠNJI GLEDALIŠKI PROGRAMI

Oglejmo si še, kaj nam v tej sezoni (poleg ponovitev predstav iz prejšnje sezone) ponujajo tri gledališke hiše.

MESTNO GLEDALIŠČE LJUBLJANSKO

S.I. Witkiewicz: Oni

Svojevrstna črna utopija, ki ji ne manjka ironije in črnega humorja. Groteskna vizija nastopa totalitarne oblasti peščice norcev, ki so jim pri spreminjanju družbe v dobro urejen mehanizem, s katerim je mogoče nemoteno manipulirati, v napoto predvsem umetnost in umetniki.

Prav pa je, če osvetlimo še drugo plat medalje: klub majhnemu številu kart se še vedno dogaja, da jih vzamejo delavci, ki predstave potem ne obišejo. Morda bi, še posebno zaradi pomanjkanja sredstev, lahko uvedli manjšo participacijo za posamezne vstopnice, ali pa na kakšen drug način zagotovili, da bi že oddani sedeži ne ostajali prazni.

Ker vstopnice po kontu sistemu kupujemo po lastni izbiri, bi nam bilo tudi v pomoč, če bi vedeli, katere predstave si delavci najbolj želijo ogledati. Svoje predloge lahko posredujete tistim, ki nabavljajo in razdeljujejo karte: Jožici Rozman v Mostah (343), Brigiti Jamnik v komerciali, Zlati Erjavšek v Avtoopremi, Silvi Pevec v Zalogu in Mariji Breznik v Polju.

Jožica Rozman

Lars Noren: Demoni

Skozi življenje dveh zakonskih parov sta projicirana dva življenjska modela bivanja, ki v metafori demonizma neusmiljeno zavezujeta drug drugega, hkrati pa v sodobnem človeku razpirata splošne dileme o vprašanih sorazmerjih med človeškimi željami in možnostmi.

Sam Shepard: Pravi zahod

Neke vrste western na sodoben način s prvini ameriškega romantičnega mita, kolikor ga je še ostalo sodobnemu človeku v deželi tisočerih možnosti. Zgodba o dveh bratih, od katerih skuša prvi ustvariti mit, drugi pa ta mit še živi.

M. Jakovljevič-Mir-Jam, Ž. Petan, E. Fritz, U. Koder: U slovenačkim gorama

Musical, veseloigra s petjem, adaptacija sentimentalnega romana srbske pisateljice Mir-Jam. Igra idealizira slovensko alpsko pokrajino in Bled, kamor prihaja srbska gospoda preživljat poletne dni na pragu druge svetovne vojne.

Peter Božič: Španska kraljica

Drama mlade ženske deset let po vojni, ki sta ji vojna in povojna resničnost postali pretežki. Zato se zateče v svet pravljice in skozi njene simbole skuša razumeti naše življenje - ter prislane v psihiatrični bolnišnici.

A. P. Čehov: Tri sestre

Tragikomično občutje sveta in življenja, kakor ga doživljajo junaki drame, je blizu tudi današnjemu človeku. Drama o treh sestrah, ki si želijo iz province v Moskvo, a se jim želja ne bo nikoli uresničila, je pravzaprav drama o eksistencialni situaciji sodobnega človeka, o razkoraku med njegovimi hrepenenji in dejanskim življenjem.

Božinih 35 let

Ko spregovorimo besedo Boža, vsi vemo, da je to ime Bože Kačarjeve, ki dela skoraj od svojega »rojstva« v tovarni, ki je v zadnjih 35 letih poleg imena bistveno spremenila tudi svojo vsebino dela.

Če želite informacijo, kdo so bili njeni vodje, vam bo z vso potankostjo, kot najboljši psiholog orisala temeljne osebnostne karakteristike vseh vodij, ki jih je »preživela«. Za nekatere pravi, da so bili preostri, nekateri pa so bili celo neprimerni po njeni oceni.

Na vprašanje, kaj misli o sedanjem neposrednem vodji, pravi, da se bolje nikdar ni počutila.

Lahko se vprašamo, zakaj govorimo o Boži in zakaj o njenih vodjih.

O Boži zato, ker bo, kot ona pravi, »šel« v penzijo, o vodjih pa zato, ker bistveno vplivajo na počutje delavca v dolgoletnem delovnem procesu.

Ko smo se pogovarjali z njo, ni govorila o spremembah pločevine, saj gre za mrtev svet, medtem ko je bila izredno zgovorna, ko je beseda tekla o sodelavcih. Nekaj bo imela verjetno prav, ko s svojim neposrednim izražanjem pravi, »prema se deva«. Res je pa tudi, ko pravi, da je bilo delo včasih še veliko težje in da je moral delavec brez besed »požreti« marsikatero žalitev.

Pomembno je tudi, kaj misli o sodelovanju v smislu današnje organiziranosti TOZD-ov. Vse je povedala, ko je rekla, »s Hanzom (misli na tov. Smrajca) sem vedno rada delala, ne glede na to, v kakšni organizaciji je bil«, ker je zanjo vedno obstajal le sodelavec.

Izredno razveseljiv je pogled na sestavo sodelavcev, ki so se pogovarjali z Božo v prostoru, kjer običajno tečejo sestanki o planih. Sko-

raj polovico skupine so predstavljali prav sodelavci iz Orodjarne in vzdrževanja in dobro so bili zastopani sodelavci iz DSSS. Normalno je bilo pričakovati tudi dobro zasedbo bližnjih sodelavcev.

Kaj naprej? Še bodo Bože in Bože in Bože.

Prav bi bilo, da na to mislimo, ko govorimo včasih resnično malo preostro: »Norme so preohlapne«. Mogoče resnično so.

Žal je pa resnica tudi druga, da je žena zelo pogosto ob stroju v vlogi nekega mehanizma, ki se najmanj tako močno obrablja kot kovinski deli. To »obrabljanje« pušča ob doživljem pogledu prav gotovo vtis, da moramo človeku ob tem, ko mislimo na dohodek, posvetiti znatno več pozornosti drugi, ki lahko z znanjem bistveno vplivamo na to, ali delo tovarišic predstavlja muko ali pa obvezo, ki jo zlahka opravlja.

Ko želimo, da Boža še pride na kavo med sodelavce, moramo napraviti trdna sklepa:

- v sodelavki moramo videti človeka, ki živi svoje življenje
- tehniki moramo delovno muko spreminiti v lahko obvezo.

Ing. Kralj

DRAMA

Bratko Kreft: Kranjski komedijanti

Komedija o uprizoritvi Županove Mice 1789. leta in o boju razsvetljencev za slovenski jezik.

Slavko Grum: Dogodek v mestu Gobi

Do pošastnosti iskrena slika malomeščanskega življenja in njegove odtujenosti. Drama o ljudeh, ki bolešno čakajo, da bi se nekaj zgodilo, hkrati pa se dogodka boje.

Bernard-Marie Koltes: Zahodni privez

Srečanje postaranega para, ki pride v samotno, zapuščen kraj, s političnimi prebežniki iz Latinske Amerike, ki ob prišlekih vidijo možnost, ki jim bo pomagala v novo življenje. Možnost, ki pa je le iluzija.

Sofokles: Filoklet

Antična tragedija, povzeta po mitu o trojanski vojni.

William Shakespeare: Vihar

Ena najlepših in najpriljubljenejših Shakespeareovih pravljicnih iger.

Vasilij Aksjonov: Čaplja

Drama obravnava sodobno življenje v Sovjetski zvezi. Čaplja vdira v monoto-

no vsakdanost podeželskega počitniškega doma kot simbol hrepenenja po ljubezni, sreči in svobodi.

OPERA IN BALET

Giuseppe Verdi: Moč usode

Opera, polna usodnih zapletov in čustvenih melodičnih spevov, značilnih za Verdija.

Ermano Wolf-Ferrari: Zvedave ženske

Dogajanje je veselo sproščeno, glasba pa v skladu s skladateljevim pričanjem, da mora glasba osrečevati, ne pa rojevati bolečino.

Charles Gounod: Faust

V tej operi je uglasben prvi del znane Goethejeve pesnitve o filozofu in alkimistu, ki zapiše svojo dušo hudiču.

Modest Musorgski: Boris Godunov

Zgodovinska drama, katere osrednji junak je bedno, izmučeno ljudstvo. Opera, polna veličastnih zborovskih prizorov.

Franz Lehár: Vesela vdova (balet)

Plesna upodobitev šaljive, lahkotne zgodbe, polna lepih melodij in razgibanega ritma.

Na mont Blanc

V letu 1985 smo bili v gorah severne Italije in z vrha Gran Paradiso, v daljavi nad dolino Aoste, videli veliko belo pregrado pogorja Mont Blanc. Od takrat je bila gora zmeraj na obrobju naših misli in želja.

Marjan, nekateri mu pravijo, da ima predolge lase je možakar, ki omogoči, da se pod vodstvom PD Šmarna gora, začne organiziranje in priprava za vzpon.

Po treh mesecih resnih priprav in še preizkusne ture pod vodstvom velikega šefa je odprava 43 planincev iz širše okolice znana. Od naših članov gremo: Marjan, Milan, Franci in Koviljka. Po dolgi nočni vožnji preko ravnin severne Italije, smo zjutraj že v Franciji, v mestu Chamonix. Po kratkem ogledu mesta se odpeljemo do postaje zobate železnice, ki nas bo popeljala na višino Kredarice. Vodja odprave nas razporedi v naveze, ne vem, po katerem ključu ali facah, in glej, najdem se v »ta lepi« navezi. Same punce, ena lepša od druge, ki pravijo, da je ta naveza tista, ki pride gor. Vsi ali nobeden je zdaj komanda, če odneha eden, pravi šef, se vrne cela naveza.

Vzpon proti koči Gouter na višino 3.800 m je težaven. Koča se kmalu pokaže, pa je daleč in visoko. Preko strmega, razbitega pečevja se vzpenjamo in potihem vzdihujemo pod težo nahrbtnikov. Naša naveza je med prvimi in že smo visoko pod kočo, ko naenkrat zaslišimo bobnenje skal in opozorilne klice. Ustrašim se, madona, pobilo nam bo prijatelje, ki spodaj pod nami prejšjo snežišče. Vsi otrpnemo. Tiho je, sliši se samo brnenje skal, ki letijo skozi zrak proti drobnim pikam tam spodaj. Nekaj hitrih skokov, veliko sreče in nevarnost je mimo. Ja, prijatelj, sreča je boljša kot pamet. Na jekleno ploščad koče pridemo počasi in skoraj po štirih, taka je strmina. V koči je dren, vsi nekaj delajo, zlagajo, kuhajo in se dranjajo, da je joj. Brez besed jo našgem v sobo in se vržem na prosto ležišče. Tu pa tihi obup, Kokija zdeluje višinska in prestani napor, trese se in bruha. Zadržim svoj strupeni jezik in se spremenim v glavno negoval-

ko. Čajček, tablete in sprehod, v glavi pa vrta črviček dvoma, le kaj bo jutri. Noč predremamo, stisnjeni kot sardine. Vstanemo ob 2. uri in se brez besed odpravimo v noč, led in mraz. Navežemo dereze, se privežemo in odrinemo. Tiha je naša pot, nič besed ali smeha, samo stožec svetlobe, ki sveti pod noge, in vrv, ki veže na prijatelje. Pot gre samo navzgor. Brez postankov se vzpenjamo in glodamo svoje dvome. Počutim se slabo, diham kot slon, moč mi kopni, pa vendar sem tiho. Počasi se rodi blede jutro, ki ne pokaže ničesar, samo megla, veter in še ostrejši mraz. Zebe me. Iz megle rastejo grebeni, ki so vsak in nobeden ta zadnji. Čez celo večnost se ustavimo, na vrhu smo! Pa ne občutim veselja, prazen sem in utrujen, samo obrnem se v zavetje in buljim v prazno. Počasi pridem k sebi in glej, Koki tiho joka, solze polzijo iz z ledenim sržom obrobjenih oči in zmružejo na licih, Tomaž stoji z dvignjenim cepinom v roki, Jana in Nada se objemata, tam zadaj, pa saj ne more biti res, vidim šotor, ves vkopan v sneg, in iz njega zleze možakar, ki parla po italijansko, jaz pa po naše. Hudiča, si pravim, tam kjer drugi šotorijo, jaz crkujem.

Nič slavlja in vriskanja kot po naših gorah, samo stiski rok in malo mrzle pijače, to je vaš vrh. Hitro se slikamo in odidemo nazaj. Prej zadnji sem zdaj prvi. Hodim po ozkem vršnem grebenu, na obeh straneh jama, gaz samo ena, jaz pa brez občutka izstopim in hodim po robu, da se umikam prihajajočim. Gledam jih, pa ne prepoznam nobenega, sami ledeni možje s sklonjenimi glavami so.

Po 8 urah skupne hoje smo spet v koči. Marjan, ki je že tu, mi čestita, vendar vidim da je žalosten. Njegova naveza ni uspela. Žal mi ga je, vendar v meni zdaj ni prostora za žalost prijatelja. Ženske so postale zgovorne, veselje leze na dan kot studenec izpod snega, naporu so pozabljeni, pot je spet lahka in vesela, kaj hitro smo pri zgornji postaji zobate železnice in na poti v dolino.

Gamzi

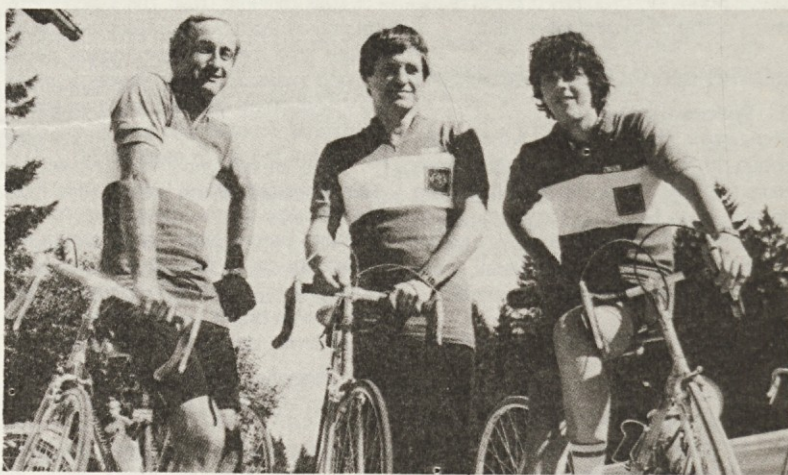
Iz Tamarja na Mangrt

Pred razgovorom s člani CK ZKS mi Marjan zaupa nameravano pot v gore za konec tedna - Mangrt iz Tamarja, vendar ne po običajni planinski poti, temveč po brezpotju. Misel mi ne da miru, zasrbe me podplati, nekaj besed in že smo zmenjeni.

Sobota. Odhod ob četrti in petnajst minut in ob pol petih že peljem iz Ljubljane proti Ratečam. V zgodnji jutranji uri zavije cesta v najzahodnejšo od prečnih dolin, Planico. V njej izvira Sava Dolinka, ki pa kmalu ponikne. Dolino obdajajo poraščene Ponce na eni strani in veličastno obzidje, ki povezuje severne stene Mojstrovk, Travnika in Šit z druge strani. Le rahel vzpon in smo na veliki jasi Tamarja, kjer soji planinski dom in kjer se naša pot z avtom konča. Preobujemo se, oprtamo nahrbtnike in tu dobim še dodatek - štiridesetmetersko vrv-ter na pot. Že po nekaj minutah hoje se začno stranske stene zblíževati in uro hoda nad Tamarjem smo pri meliščih, kjer naša pot zavije ostro na desno na Veliki Kot. Opis ne bi bil zanimiv, če ne omenim eno najlepših gor v naših Alpah, visoko 2643 m. Pogled nad melišče in vidimo čudovito piramido Jalovca, ki po lepoti in skladnosti skorajda nima primere in pod katero se tudi konča dolina. Kdor obišče naš dom v Kranjski gori, ne bi smel zamuditi priložnosti, da obišče to dolino ter uživa v pogledu na goro, ki je simbol slovenskega planinstva. Kmalu smo na neoznačeni poti proti Robu nad Zagačami med Vevnico in V koncu špice. Na tej poti prvič uporabimo vrv za varovanje na najbolj izpostavljenem mestu. Tako prvič oku-

sim izkušnje sopotnikov v alpinizmu. Pa brez strahu, nič posebnega, a vendar nekaj novega. Marjan se sicer jezi; da ni vse po predpisu, pravi. Poduk za naslednjo uporabo tako vrvi kot klinov in sponk. V Robu imamo prvi večji počitek, ki ga hitro izkoristim in osvojim še en vrh v naših gorah, Vevnico (2340 m). Gora je podobna velikanskemu prestolu in kaže svojo mogočnost iz Mangrtske doline kot najmogočnejša gora v verigi Ponc, medtem ko je iz Planice komaj opazna vzpetina v enakomernem grebenu. Že sama tura do sem spada med najlepše, a tudi najresnejše ture v Alpah. Z vrha uzrem čudoviti Mangrtski jezeri na italijanski strani. Pogled se ustavi tudi na našem cilju, tretji najvišji gori v Julijcih, Mangrtu, 2678 m. Počasi, počasi, še vedno smo na sedlu. Odločimo se povzpeti na greben V koncu špice in od tam na Mali Koritniški Mangrt (2333 m), pod katerim je stena še posebno strma in gladka. Na grebenu je nekaj težavnih mest, ki jih z voljo, spretnostjo pa tudi močjo premagamo, ostane le kratek spust po vrvi, ki ga ob pomoči izkušenih sopotnikov solidno opravi. Priključimo se markirani poti, ki vodi na Mali Mangrt. Stop. Že je tu večji problem. Markacija kaže strmo navzgor (resnično strmo). Prvi poizkusi Marjan, pleza v ozko pranj, pomaga si z alpinističnimi prijemi in se povzpne nad luknjo, toda ne najde naslednje oznake. S Francijem greva v levo in glej, markacija gre desno od Marjana pa še pod skalo, na kateri stoji. Obrneva se. Iz izhodišča gre Franci, pri meni pusti nahrbtnik. Čakam in poslušam. Franci osvaja višino in se povzpne

Kolesarski juriš na Črničev

Zmagovalci kolesarske dirke: Darko Trtnik (v sredi), Matjaž Raisner in Jani Lovše.

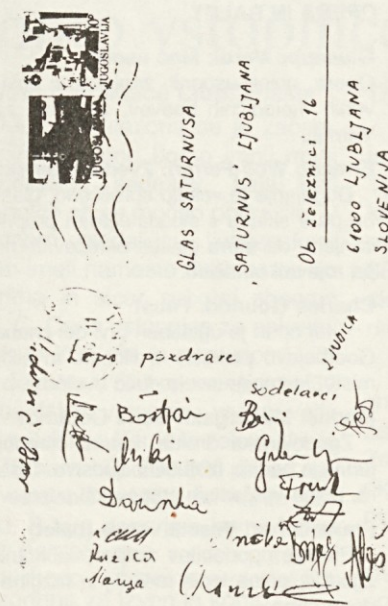
Če je avtomobilistom predzadnje septembrske nedelje dopoldne na cesti iz Stahovice proti prelazu Črničev spodsavalo, je bilo to gotovo zaradi potu, ki so ga tam prelili saturnuški kolesarji. Z gorsko dirko so namreč 21. septembra zaključili kolesarsko sezono. 11 kilometrov je v klanec najhitreje prevrtil Darko Trtnik, ki je s časom 30 minut 47 sekund osvojil prehodni pokal, sladila sta mu Matjaž Raisner (33.15) in Lovše Jani (33.34). Tekmovalcev je bilo sicer le deset, kar pa je za začetek vendarle nekaj; to je bila namreč prva kolesarska tekma v okviru ŠRD Saturnusa.

Sekcija je bila ustanovljena v začetku letošnjega leta, že v začetku pa so si njeni člani zastavili kar bogat program

aktivnosti. In so ga tudi resno jemali, saj so se na kolesih skupaj podili redno dvakrat na teden. Udeležili so se Črnuškega maratona, maratona Hrast, Franja, kamniškega in Dakijevega maratona. Na vsakem so prevozili najmanj 100 km. Najmočnejše pa so barve Saturnusa zastopali na črnuškem, kjer jih je startalo 12.

Vseh članov sekcije je trenutno čez 30, opremili so se že tudi z enotnimi dresi, vsak član pa ga mora zaslužiti z udeležbo na vsaj enem maratonu. Če vas mika saturnuška kolesarska »uni-forma«, zdrava rekreacija in dobra družba - sekcija z veseljem sprejema nove člane. Oglasite pa se lahko pri vodji sekcije Jožetu Pohlju v Orodrjani na int. 268.

POZDRAV Z MORJA

Dan Saturnusa - 22. novembra

Verjetno ste opazili, da v septembru velikega srečanja Saturnužanov še ni bilo. Dan Saturnusa bo letos ponovno združen s praznovanjem Dneva republike in organiziran na Gospodarskem razstavišču v hali B. Ker beležimo letos tudi 65-letnico obstoja podjetja, bo prireditev pospremljena z razstavo Saturnus večeraj, jutri. Organizacijske priprave že tečejo, v pripravo kulturno-zabavnega programa pa se bo letos vključila tudi mladinska organizacija in morda še kdo iz Saturnusa. Da bo zadoščeno različnim okusom, bodo mladi letos nadstropje više, na galeriji, organizirali še disko.

Vidimo se torej 22. novembra!

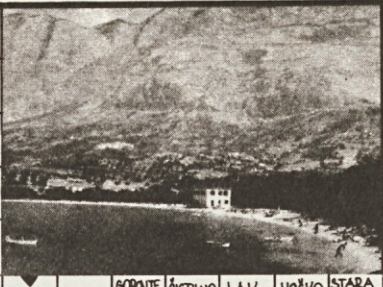
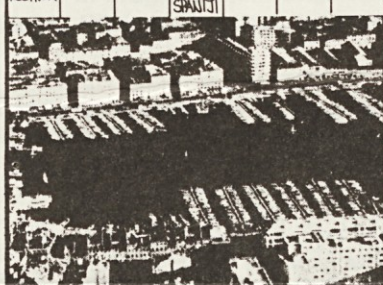

na vrh. Varuje z vrvjo. Privežem nahrbtnika, Marjan svojega ne da. Franci potegne in ugotavlja teže nahrbtnikov. Nahrbtnik se vklene v skalo, ne gre in ne gre. Potrebna je sila in Franci ima moč. Potrebno bo majhno popravilo nahrbtnika, a kaj hočemo, vsaka reč ima svojo ceno. Za nahrbtniki Marjan in nato še jaz. Vrv okoli pasu in po vseh štirih čez polico in navzgor na varno. Ne smem pozabiti, padalo je tudi kamenje in zemlja. Marjan ima prasko na čelu, jaz pa zemljo za srajo. Prijetno, ni kaj. Po nekaj minutah hoje se ustavimo na lepi travnati podlagi in si privoščimo daljši počitek. Tu srečamo znanca iz Gorske reševalne službe. Pozdrav, nekaj besed in slika za spomin, pa vsak v svojo smer. Pred nami je vzpon na najvišji vrh velikanškega masiva Mangrta. Izbrali smo najtežji pristop a zato doživeli lepoto gora kot malokdo. Na vrhu vidimo Julijske alpe iz nove perspektive, pod nami sta med gozdovi lesketajoči Mangrski jezeri, prelep pogled na Zahodne Julijce. med njimi Viš in Montaż. Zaradi kasnega vzpona moramo pohiteti, čaka nas spust z gore po »Slovenski smeri«. Pot gre strmo navzdol, varnovana je s klini in žicami. V vznožju Rateškega Malega Mangrta se s Francijem spustiva po melišču, Marjan pa sledi markirani poti. Na cesti k Mangrtski koči smo zopet skupaj in po celih štirinajstih urah hoje in plezanja veselih obrazov naročimo osvežilno pijačo in jedačo ter po klepetu z oskrbnikom in planinci odidemo na zasluženi počitek.

Nedelja. Rana ura, zlata ura, a ker nas ne čaka tako naporen dan, odidemo iz kočje šele okoli pol sedmih. Poiščemo odcep v dolino Koritnice. Žal prve težave, oznak nikjer, pa nič zato. Franci ima odlično občutek za orientacijo in iskanje krajših poti. Pot nas pelje pod Rdečo skalo (2094 m), mimo odlične mrzle studenčnice, čez bele skale potoka na polico in v gozd. Odlično prečimo gozd in dokaj visoko pridemo v dolino Koritnice. Pod seboj vidimo planinca, ki bosta preko Kotovega sedla osvojila Jalovec. A ostanimo še trenutek z nami. Do sem smo se spuščali, sedaj pa je pred nami zopet vzpon po dolini. V zatrebu doline se pot odcepi proti Kotovemu sedlu. Z vskim korakom bolj ugotavljamo, da nekatere označene in sicer varovane poti nimajo najboljših skrbnikov. Žice so potrgane in poiskati je potrebno dobre prijeme. Previdno se povzpemo preko takih mest na Kotovo sedlo (2138 m), kjer si privoščimo počitek in se ozremo za planinca, ki odhajajo in prihajajo z Jalovca. Še dobro uro po melišču in markirani poti v Tamar, malo sončenja in z avtom proti Ljubljani.

V enih najlepših in sončnih dneh tega poletja so za svoje užitke in za ta zapis se znojili Osterman Franc, Čakš Marjan in Baznik Silvo.

BS

GLAS SATURNUSA izdaja delavski svet DO Saturnus v nakladi 2400 izvodov. Ureja ga uredniški odbor: Joško Čuk (predsednik), Bojan Falež, Franc Levec, Slavko Mahne, Miro Miklič, Marija Petronovič, Ljuba Radič. Glavna in odgovorna urednica Vita Cajnko. Naslov uredništva: Saturnus, Ob železnici 16, 61110 Ljubljana, telefon 444-466 int. 225. Tiskano v Saturnusu - oddelek tiska na papir. Po mnenju sekretariata za informiranje IS skupščine SRS, št. 412-1/72 z dne 8. 9. 1975, je glasilo oproščeno temeljnega davka na promet.

		H IMNI		NEKDAŠNJE IME ZA NETIANČE	ISEJNOVA DRAVA	PRISILNI V SONČU	IMANENTE STAN-PRIL KOPRSKIM KUPCEM	MOŠKO IME	PRIMEK BOGUMJE TUMONJE	GOŠKA MESTNA TRŽNICA											
		ČERVENO BOČEČEJE			POMA ET SCOMALICE VREPA-NE- SAMI SOLATE				TOMARJA V MARIBORU SILVANOVA VIRNOLIJA			ARABSKI TIGROVI ZALJER	VALJEVO	BOROVJE V MALI ARZIJI	ČISTILNO SREBRSKO	I.AK, LOŠČ	MOŠKO IME	STARA PREŠČANJA CA BABA- LOŠČEJE			
		AFRŠKA ŽIVAL																			
		ITALIJANI PESNIK PIETRO																			
		PKOL ŽENSKO IME																			
		DRINSKA 50	MESTO V ZRAV	FINSKO JEZERO	KARAVANSKI KATEDRALNI JOSE ANTONIO	OČE	MILANO														
		ZVROST PRESEJJE GLASBE																			
		ZDANILICE																			
		PRUDATIJA VATRANI																			
		STARO- DRINSKI CESAR																			
		VALE TRO- NEC IN FRANČIŠK TIGRIS																			
		SNOGAS IN SGLASNIK																			
		BELKANA VIPA ALL CROKALU HODNIK																			
		NEZDRAVA OPERA																			
		KOSTER																			
		FOJDI																			

KADROVSKE SPREMEMBE

JULIJ
AVGUST

PRIHODI

CVEK FRAN DSSS
 ČUDEN LOVRO EM-Zalog
 BREGAR IGOR EM-Zalog
 KNEŽEVIČ SNEŽANA AO
 ŠVENTNER MOJCA AO
 RAJKOVIČ ALENKA EM
 PETROVIČ MIROSLAV EM
 DEDIČ AHMET EM
 POVŠE BOJAN EM
 ŠUŠTARŠIČ JANEZ AO
 ŠMIGOVČ MILAN OR
 KARADA ZYMER AO
 BANJAC ZLATKO AO
 FERZIVIČ EDIN AO
 POTISEK DUŠAN EM-Zalog
 RAŽIČ AMIR EM
 GOLOB SLAVKO EM-Zalog
 REŠETAREVIČ GORAN EM
 POPOVIČ DRAGO EM-Zalog
 POVŠE MATJAZH EM-Zalog

AVDIČ FIKRETA AO
 ZAJC TOMAŽ OR
 RAČIČ DŽEVAD EM
 SKOK DARJA AO
 BEHLIČ ŠERIF AO
 MAJETIČ NAZA EM
 KLEŠNIK FRANC EM-Zalog
 MIKLAVIČ MATEJA OR
 STEPIČ LJILJANA EM
 SIMONČIČ ALEŠ OR
 KAJTAZOVIČ ANICA AO
 BREGANT JOŽE EM
 ANZELC ALENKA AO
 VIDIČ MILUTIN AO
 BITENC TOMAŽ OR
 LJUBAS VESNA EM
 SLANA TOMAŽ DSSS
 ČEFARIN LEO DSSS

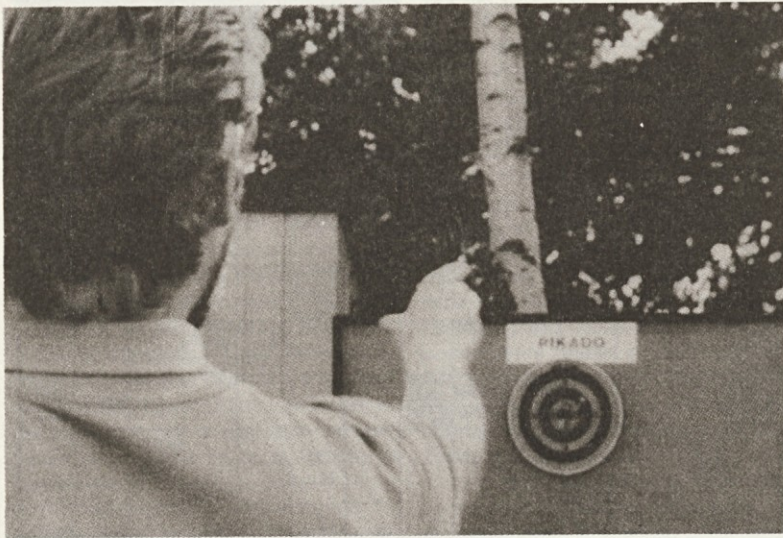
ODHODI
 AGOVIČ JONUZ OR
 VASIČ GOSPAVA EM
 ŽIVKOVIČ VERONIKA DSSS
 BREGANT ANTON EM, upok.
 ZMAZEK MARIJA EM, upok.

PIRC MIRO AO
 VUČENIK NADA EM
 FUMIČ ANA EM, upok.
 VORŠIČ VALERIJA AO
 POPOVIČ DRAGO EM-Zalog
 LJUBAS VESNA EM
 RAŠETAREVIČ GORAN EM
 RAŽIČ AMIR EM
 HRIBAR FRANCI AO
 BOBIČ ALEŠ AO
 NOLIMAL ANTON OR
 MIJIČ LJUBICA DSSS
 GREGORIN MILAN OR
 KRALJ LIDIJA AO
 PINTAR MARTIN EM-Zalog
 RACAJ LULZIM AO
 VESELI AGIM AO
 ŠVENTNER MOJCA AO
 ŽUNA DANICA AO
 VOJUNIKOVIČ MEHMED EM
 LUBEJ BOJAN EM
 DOVČ PAVLA EM, upok.
 GOLOB SLAVKO EM-Zalog
 ZAJC TOMAŽ OR

Športne igre

Saturnusa

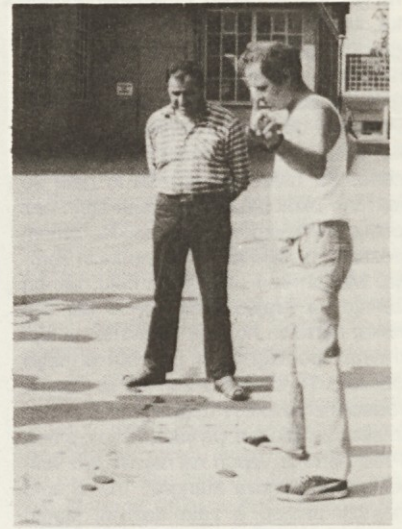

Tarče za pikado, obešene pred izhodi iz tovarne in obratov, so izzvale tudi nekatere, ki bi se tekmovanja sicer pozabili udeležiti.

Vsako leto je september mesec, v katerem prirejamo tekmovanja v okviru športnih iger delovne organizacije. Letos so potekale že 7. igre po vrsti. Število udeležencev je nekje na ravni preteklih let. Vsa leta opazujemo, da so najbolj aktivni v večini panog delavci TOZD Orodjarna in vzdrževanje, manj pa iz ostalih TOZD-ov in delovne skupnosti.

V zadnjih dveh letih smo iz programa izločili tri aktivnosti, ker je zanimanje zanje upadlo. Pri nekaterih aktivnostih pa se je v naše zadovoljstvo število udeležencev povečalo. Vendar ne na račun udeležbe mladih, temveč delavcev zrelostne kategorije, ki na svoji koži spoznava vpliv in koristi ukvarjanja z rekreacijo v prostem času.

Veseli in zadovoljni bi bili, če bi mladi že danes spoznali potrebo po dnevni rekreaciji in si privzgojili navado rekreativnega gibanja. Z leti postaja organizem vedno bolj neodporen in dojemljiv za nevščenenosti

Po vsakodnevih treningih med odmori za malico so bili tekmovalci v bližnjem s ploščicami dobro pripravljani.

vsakdanjega življenja, zato je potrebno pričeti pravočasno krepiti telesne in psihične sposobnosti.

E.Č.

Popolno zdravje je duševno in telesno ravnovesje

Mnogim med nami ime dr. Kenneth H. Cooper ne pove ničesar. Ime tega zdravnika pa je dobro poznano tako med vrhunskimi športniki kot med športniki rekreativci in strokovnimi delavci na področju telesne kulture. Rekreativci ga poznajo predvsem po tako imenovanem Cooperjevem testu: meri se čas, v katerem moški ali ženska preteče 2400 metrov. Iz tabele, v kateri je upoštevana tudi starost tekača, lahko nato razberemo oceno telesne pripravljenosti. Toda samo en tek na leto ne zadošča in je brez predhodne priprave celo škodljiv. Prav dr. Cooper je pobudnik redne vadbe teka za zdravje.

Svoje izkušnje in dosežke raziskovalnega dela je dr. Cooper obogatil z modrostjo in zapisal v knjigah *Aerobika* (1968) in *Aerobni program za popolno zdravje*. Ob primerjavi knjig ugotovimo, da je pred 18 leti mislil predvsem na telesno zdravje, zdaj pa je predmet njegovih raziskav človek kot psihofizično (duševno-telesno) in družbeno bitje.

V obdobju, ko je sestavljal in proučeval vadbene programe za ameriške astronave in pilote, je dr. Cooper predvsem spremljal učinke optimalne telesne vadbe na srčno žilni in dihalni sistem. Kasneje pa je pričel preučevati še druge pomembne razsežnosti zdravja in sicer v tistem pomenu, kot ga opredeljuje Svetovna zdravstvena organizacija: »Zdravje je popolno telesno in duševno ravnovesje ter socialno dobro počutje in ne samo odsotnost boleznih ali hibe.«

Celotno gradivo, podano v knjigi *Aerobni program za popolno zdravje*, je avtor razdelil v pet poglavij: Princip uravnovešenosti, Pomen prehrane za splošno dobro počutje, Pomen kondicije za splošno dobro počutje, Duševni dejavniki in Nadzorovanje uravnovešenosti.

Med aerobnimi telesnimi vajami postavlja na prvo mesto tek na smučeh, sledijo pa mu plavanje, jogging (igra teka v naravi), kolesarjenje in hoja. Aerobni učinek priznava tudi teku na mestu, vzpenjanju po stopnicah, skakanju s kolebnico, gimnastiki, plesu (seveda ne v slabem in zakajenem ozračju) in nekaterim igram z žogo. Prikazuje torej veliko možnosti, ki so tudi v današnji draginji dostopne vsem. Sviri pred poskusi, da bi v enem dnevu nadomestili zamujeno,

in se zavzema za redno vadbo štirikrat ali najmanj trikrat tedensko.

Kot največje škodljivce za zdravje navaja kajenje, pitje kave in alkoholnih pijač ter sedenje. S temi razvadami želimo odstranjevati vsakodnevne strese. Stresov pa se veliko učinkoviteje osvobodimo z redno aerobno vadbo, ki učinkuje kot »duševno zdravilo« - gre za pozitivne spremembe v strukturi osebnosti, za zaupanje vase, spoštovanje do samega sebe ipd.

KRATEK OPIS VADBENE STRUKTURE, KI TRAJA 40 MINUT

Ogrevanje

Kakšno ogrevanje priporoča dr. Cooper tistim, ki tečejo za zdravje?

Pri ogrevanju gre predvsem za raztezanje mišic na hrbtu, nogah in rokah ter za povečanje toplote. Pomembno je pospešeno utripanje srca, da preide telo postopno na višjo frekvenco pulza. Da bi se ogreli, delamo najprej 2-3 minute manj zahtevne gimnastične vaje (predklanjanje, odklanjanje, zasuki). Nikakor pa ne smemo delati težkih vaj (zgibe, sklece ali dviganje uteži), ker že na začetku utrudijo. Dr. Cooper dela na

začetku vajo leže na hrbtu z izmeničnim pritegovanjem kolen k prsim. Vsako nogo zadrži 5 sekund na prsni. Nato vajo ponovi z obema nogama. Ta vaja je ena najučinkovitejših vaj proti bolečinam v križu. Ob koncu vaje si prizadeva popolnoma poravnati hrbtenico, tako da izključi njene naravne krivine.

Če nimate časa za ogrevanje z vajami, potem prvih 500-600 m svojega rednega teka tecite počasi, vmes mahajte z rokami in delajte razne gibe s trupom, da nekoliko raztegnete mišice. Vendar naj bo to le občasno, pretežno uporabljajte gimnastične vaje.

AEROBNA FAZA

Ta faza je glavni in odločilni del našega treninga. To je čas, ki ga posvetite aerobni športni panogi, ki ste si jo izbrali za redno vadbo.

Koliko aerobne vaje je res potrebno? Različno, odvisno od izbire športne dejavnosti in od stopnje intenzivnosti. Pri teku na smučeh, plavanju, joggingu, kolesarjenju dosežemo pri vadbi 4-krat na teden po 20 minut primeren aerobni učinek, seveda, če je vadba dovolj intenzivna (n.pr. pretečete 3 km, preplavate 800 m, prekolesarite 8 km). Za športne igre (rokomet, košarka, tenis) pa je potrebna vadba celo uro 3 do 4 - krat na teden.

Če vadite različne športne dejavnosti, pa morata biti pogostnost in intenzivnost treniranja tolikšna, da po Cooperjevih preglednicah zberete 30 točk na teden. Vsekakor pa avtor sviri pred takim načinom, da bi v enem dnevu ali dveh dneh zbrali vseh 30 točk, kar utegne biti nevarno in je kontraindikativno (povsem nasprotno zdravju) - medicinsko izraženo.

Raziskave so privedle do spoznanja, da je tvegano in aerobno manj učinkovito, če vadite le 2 krat tedensko, da pa vadba 4 krat tedensko zboljšuje zdravstveno stanje.

Tistim, ki vadijo tudi 7 krat tedensko Cooper odsvetuje, da bi se pri treningu preveč naprezali. Že pri vadbi 5 krat

tedensko je potrebna menjava med težjimi in lažjimi dnevi. Vsakodnevno naprezanje pri vadbi privede do utrujenosti in tvegamo poškodbe mišic, sklepov in okostja.

Sprostitev

Faza sprostitve je tretja po vrsti v programu treninga, traja pa najmanj 5 minut. V tej fazi ne počivajte in ne mirujte, temveč se počasi in lahkotno gibljite, da se utripanje srca postopoma umiri. Pomembno je, da se po aerobni fazi nakopičena kri v mišicah nog spet vključi v centralni obtokni sistem. Brez umirjalnega dela po treningu vas lahko prizadene omotičnost ali celo nezavest. Cooper opozarja: Največ težkih srčnih motenj, ki so lahko nevarne, se pojavi po treningu, ne pa med vadbo.

Gimnastika ali dviganje uteži

Četrta faza, ki naj traja 10 minut, je namenjena krepitvi mišic in gibljivosti sklepov. Osredotočite se na glavne skupine mišic nog, trebušnega, prsnega in hrbtnege dela (dvigovanje uteži, sklece, zgibe, kroženje z nogami in podobno). S temi vajami dobi telo dodatno moč in sposobnost preprečevanja skoraj vseh poškodb.

Tisti, ki menite, da nimate dovolj časa za teniranje, ste v zmoti. Seštejte minute vseh štirih faz in ugotovili boste da gre po 40 minut časa pri redni vadbi minimalnega programa - 3 krat na teden. Cooper pripominja, da ni brez pomena, če ste preiščeno seštevali program, ki vas zanima in vam pomeni vzpodbudo, kajti s tem ste pridobili nekaj, česar se boste veselili. Prava vrednost športne rekreacije ni samo v prispevku k zdravju, temveč tudi v veselju, razvedrilu in družabnosti.

Etelka Čečelič